

Regionalny Program Operacyjny
Województwa Opolskiego
na lata 2014-2020

Stanowisko Pozarządowych Organizacji Ekologicznych

Polska Zielona Sieć

Opole - Kraków 2013

Rezerwat przyrody Staw Nowokuźnicki, gmina Prószków, województwo Opolskie - fot. TomaszG

Celem stanowiska jest zapewnienie pełniejszej realizacji zasady zrównoważonego rozwoju w Regionalnym Programie Operacyjnym na lata 2014-2020. Stanowisko wypracowane zostało w oparciu o rekomendacje wypracowane podczas warsztatów dotyczących włączenia pozarządowych organizacji ekologicznych w proces programowania funduszy UE na poziomie regionalnym. Przy opracowaniu stanowiska wykorzystano również wyniki analizy dotyczącej Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 w aspekcie zrównoważonego rozwoju oraz zawarte w analizie rekomendacje na kolejny okres. Adresatem stanowiska jest odpowiedzialny za przygotowanie RPO Urząd Marszałkowski oraz inni partnerzy zaangażowani w proces programowania - ma ono posłużyć jako punkt wyjściowy do debaty dotyczącej wykorzystania RPO w latach 2014-2020 dla rzeczywistej realizacji zrównoważonego rozwoju regionu.

Koordinowany przez Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć proces włączania organizacji ekologicznych w programowanie RPO jest realizowany we wszystkich 16 województwach w ramach projektu „Fundusze Europejskie dla zrównoważonego rozwoju - partycypacja społeczna w programowaniu przyszłego okresu budżetowego po 2013” przy wsparciu Szwajcarii ze środków szwajcarskiego programu współpracy z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014-2020 Stanowisko Pozarządowych Organizacji Ekologicznych

Organizacje pozarządowe, mając na uwadze trwające prace nad opracowaniem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014-2020 (RPO WO), wyrażają swoje stanowisko na temat warunków ramowych, jakie powinny zostać stworzone dla wdrażania środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego w nowej perspektywie finansowej. Spełnienie warunków wskazanych w niniejszym stanowisku zagwarantuje efektywne wykorzystanie funduszy UE na rzecz zrównoważonego rozwoju województwa, powodując, że przedsięwzięcia wspierane w RPO WO będą wychodzić naprzeciw globalnym, regionalnym i lokalnym wyzwaniom środowiskowym, poprawiając jakość i stan środowiska naturalnego regionu, a tym samym jakość życia społeczeństwa. Wdrożenie opracowanych przez nas rekomendacji przyczyni się również do wzrostu transparentności i efektywności wydatkowania środków publicznych, w tym także w wymiarze środowiskowym.

Formułując nasze stanowisko bierzemy pod uwagę aktualne potrzeby i wyzwania związane z efektywnym korzystaniem z zasobów naturalnych, przeciwdziałaniem utracie różnorodności biologicznej i zmianom klimatu oraz adaptacją do tych zmian. Opieramy się na analizach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2007-2013 w kluczowych środowiskowo obszarach, alokacji środków i sposobu wdrażania tego Programu, w tym w kontekście zasady zrównoważonego rozwoju. Odnosimy się również do dokumentów, które powstały podczas pracy nad nowym RPO WO.

Stanowisko nasze ma z założenia charakter postulatów dotyczących istotnych środowiskowo kwestii, które naszym zdaniem powinny znaleźć swoje odzwierciedlenie w zapisach RPO WO i późniejszych uszczegółowieniach tego dokumentu. Charakter ten zdeterminowany jest między innymi przez niezakończone dyskusje nad budżetem UE na lata 2014-2020 oraz ostatecznym podziałem środków na regionalne programy operacyjne, kształtem Umowy Partnerstwa, linii demarkacyjnych pomiędzy programami regionalnymi a pozostałymi krajowymi programami operacyjnymi oraz intensywnymi pracami nad samym RPO WO, powodującymi częste zmiany w dokumentach programowych.

W kontekście prac nad RPO WO i jego późniejszymi uszczegółowieniami organizacje pozarządowe stwierdzają jak poniżej.

1. Rekomendacje horyzontalne

Niniejsze stanowisko odnosi się do projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2014-2020 (RPO WO 2014-2020) udostępnionego w ramach drugiej tury konsultacji społecznych w październiku 2013 r.¹

Udostępniony projekt RPO WP 2014-2020 zawiera wymaganą przez rozporządzenia na poziomie UE sekcję poświęconą sposobowi realizacji zasad horyzontalnych, w tym zasady zrównoważonego rozwoju. Zawarte w niej zapisy są godne poparcia, jednak ich poziom szczegółowości jest dalece niezadowalający. Opis ten zawiera przede wszystkim deklarację o uwzględnianiu zasady zrównoważonego rozwoju na każdym etapie przygotowania i realizacji Programu. Wspomniano ponadto o udziale partnerów społecznych reprezentujących sektor ochrony środowiska w pracach nad przygotowaniem RPO, jak również o ich przewidywanym udziale w pracach Komitetu Monitorującego.

Co istotne, przedstawiono zarys kryteriów horyzontalnych, które pozwolą na wybór projektów bardziej korzystnych z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju. Wyróżniono cztery zasadnicze obszary tematyczne, do których odnosić się będą te kryteria:

- ochrona środowiska (rozumiana jako oddziaływanie projektów na środowisko, w tym na obszary Natura 2000),
- efektywne korzystanie z zasobów (wykorzystanie materiałów pochodzących z recyklingu, promowanie budownictwa pasywnego, realizacja projektów termomodernizacyjnych w oparciu o audyty energetyczne),
- łagodzenie i adaptacja do zmian klimatu (działania związane ze zrównoważoną mobilnością, zieleń miejska zapewniająca ochronę przed nadmiernym nasłonecznieniem) oraz
- środowisko miejskie (zapobieganie presji urbanizacyjnej).

Dodatkowo, w projekcie RPO pojawiło się hasłowe odniesienie do zasad „zanieczyszczający płaci” i „użytkownik płaci”, bez wskazania, w jaki sposób owe unijne zasady będą wdrażane w praktyce.

¹ http://rpo.opolskie.pl/docs/projekt_rpo_wo_2014x2020_.pdf

Zawarte w projekcie RPO WO odniesienie do zasady zrównoważonego rozwoju stanowi zatem dobry punkt wyjścia do dalszych prac nad rzeczywistością i wymierną jej realizacją w trakcie wdrażania Programu. Zaproponowany zarys horyzontalnych kryteriów zrównoważonego rozwoju powinien być rozwinięty w kolejnej wersji RPO WO oraz w uszczegółowieniu Programu, a następnie znaleźć odzwierciedlenie w zatwierdzanych przez Komitet Monitorujący kryteriach wyboru projektów dla konkretnych działań. W miarę możliwości kryteria te powinny być obiektywne i mierzalne, tak aby ich spełnienie nie ograniczało się do złożenia przez beneficjentów RPO WO deklaracji, że dany projekt jest zgodny z zasadą zrównoważonego rozwoju. Należy ponadto unikać nieprecyzyjnych zapisów wynikających z braku odróżnienia kryteriów horyzontalnych od pożądanego typu działań (np. zakup taboru niskoemisyjnego), czy podstawowych wymogów warunkujących realizację projektów (np. audyty energetyczne dla projektów dotyczących oszczędności energii).

Niezależnie od godnych poparcia deklaracji czy wartościowych kryteriów horyzontalnych, na realizację zasady zrównoważonego rozwoju kluczowy wpływ będzie miał podział dostępnych w ramach RPO WO środków na poszczególne osie priorytetowe czy działania. Niestety, podobnie jak w okresie 2007-2013, niemal jedną czwartą alokacji na cały Program operacyjny pochłonie infrastruktura drogowa. Stosunkowo niskie alokacje przypisano do priorytetów inwestycyjnych z zakresu gospodarki niskoemisyjnej, adaptacji do zmian klimatu czy ochrony środowiska. Stoi to w sprzeczności nie tylko z zasadą zrównoważonego rozwoju, ale również z diagnozą potrzeb i wyzwaniami rozwojowymi województwa.

Warto podkreślić, że zarząd województwa może w zasadzie bez ograniczeń dokonywać zmian alokacji pomiędzy poszczególnymi działaniami w obrębie osi priorytetowych już po uruchomieniu wdrażania RPO (poprzez zmianę Szczegółowego Opisu Priorytetów). W RPO 2007-2013 alokacja przeznaczona pierwotnie na ochronę różnorodności biologicznej została w ten sposób drastycznie ograniczona. Dlatego podział alokacji pomiędzy poszczególne działania w RPO WO 2014-2020 będzie przedmiotem zainteresowania organizacji pozarządowych przez cały okres wdrażania programu.

Horyzontalny charakter zasady zrównoważonego rozwoju powinien również zaowocować uwzględnieniem kwestii środowiskowych w osiach priorytetowych niezwiązanych bezpośrednio z ochroną środowiska czy klimatu. Szkoda, że w projekcie RPO WO 2014-2020 nie dostrzeżono potencjału wspierania eko-innowacji w ramach osi priorytetowych dotyczących B+R i przedsiębiorczości. Analogicznie, w osiach priorytetowych finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego nie odniesiono się do potencjału kształcenia kadr na potrzeby miejsc pracy związanych z „zieloną gospodarką”, na przykład w sektorze energetyki odnawialnej.

2. Efektywność energetyczna i OZE

Zaproponowana w projekcie RPO WO 2014-2020 alokacja na obszary kluczowe z punktu widzenia budowy gospodarki niskoemisyjnej jest rażąco niska – łącznie na wsparcie efektywności energetycznej i OZE przeznaczono zaledwie 7,45% środków w ramach Programu. Alokacja ta obejmuje szeroki wachlarz typów beneficjentów i rodzajów projektów, co nie pozwoli na wymierne wsparcie żadnego z nich.

Nieporozumieniem jest skoncentrowanie środków w ramach celu tematycznego nr 4 *Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach* na wsparciu realizacji strategii niskoemisyjnych przez samorządy, w praktyce przekładające się głównie na zakupy taboru na potrzeby transportu publicznego (7,65% środków Programu). Środki na ten ostatni powinny pochodzić z wyjątkowo wysokiej alokacji zarezerwowanej dla sektora transportu w celu tematycznym nr 7. Dla obszaru efektywności energetycznej i OZE powinna zostać wyodrębniona osobna oś priorytetowa o znaczącej alokacji, która nie będzie uszczuplana w trakcie wdrażania Programu.

Projekt RPO WO 2014-2020 nie zapewnia zatem wymiernego wsparcia dla poprawy efektywności energetycznej – co jest kluczowe dla rozwoju konkurencyjnej gospodarki niskoemisyjnej. Należy przypomnieć, że do priorytetowego traktowania obszaru efektywności energetycznej w ramach celu tematycznego nr 4 zobowiązują zapisy projektu Umowy Partnerstwa², która jest nadrzędnym w stosunku do RPO WO dokumentem określającym kierunki wykorzystania funduszy europejskich 2014-2020. Pozytywnie należy natomiast ocenić podkreślenie konieczności planowania działań na podstawie audytów energetycznych czy zapewnienie realizacji kompleksowych (a nie powierzchniowych) modernizacji energetycznych budynków. Warto podkreślić, że środki UE powinny wspierać projekty głębokiej modernizacji budynków (*deep retrofit*), która przynosi znacznie większe efekty pod względem oszczędności energii niż wiele spośród dotychczas realizowanych projektów termomodernizacyjnych.

W osi priorytetowej dotyczącej instrumentów finansowych przewidziano ich wykorzystanie na rzecz zmniejszenia energochłonności mieszkalnictwa. Nie wyjaśniono jednak dokładniej mechanizmu działania tego typu instrumentów finansowych ani powodów wyboru wyłącznie zwrotnej formy pomocy w tym obszarze (podczas gdy przewiduje się przyznawanie dotacji przedsiębiorcom realizującym podobne projekty). Z całą pewnością tematyka ta wymaga dopracowania w kolejnym projekcie RPO WO 2014-2020.

² http://www.mir.gov.pl/fundusze/Fundusze_Europejskie_2014_2020/Programowanie_2014_2020/Umowa_partnerstwa/Documents/prez_kons23.07.pdf

Należy zdecydowanie poprzeć możliwość skorzystania przez wspólnoty mieszkaniowe czy gospodarstwa domowe ze środków UE w celu przeprowadzenia modernizacji energetycznej budynków mieszkalnych. Pośród beneficjentów należy uwzględnić także podmioty realizujące usługi energetyczne (typu ESCO). Na ten cel powinny zostać zapewnione znacznie większe środki niż obecne 0,61% środków Programu. Ponadto należy zapewnić atrakcyjne zasady finansowania projektów z zakresu efektywności energetycznej w budynkach mieszkalnych, nie wykluczając z góry stosowania dotacji.

W ramach priorytetu inwestycyjnego 4.1. *Promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii* szczególny nacisk powinien zostać położony na wsparcie małych instalacji (o mocy do 200 kW). Jest to uzasadnione faktem, że przygotowujący przez rząd nowy system wsparcia OZE (system aukcyjny) zapewni uprzywilejowaną pozycję największym instalacjom OZE. Instalacje małe, które mogą odegrać bardzo ważną rolę w budowie energetyki rozproszonej, zapewniającej poprawę regionalnego i lokalnego bezpieczeństwa energetycznego, powinny być w pierwszej kolejności wspierane ze środków europejskich.

W odniesieniu do priorytetu inwestycyjnego 4.5 *Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów* nieprawidłowo określono wskaźnik rezultatu („emisja CO₂ z zakładów szczególnie uciążliwych”). Ograniczanie emisji CO₂, generowanych przez duże zakłady przemysłowe objęte systemem handlu emisjami ETS, leży bowiem poza zakresem wsparcia Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Wykluczenie takie zawarto wprost w artykule 3 rozporządzenia unijnego dotyczącego tego funduszu na lata 2014-2020³. Bardziej właściwym wskaźnikiem rezultatu byłoby tutaj „obniżenie emisji CO₂ w wyniku realizacji strategii niskoemisyjnych”.

3. Ochrona różnorodności biologicznej, edukacja ekologiczna

Znaczenie różnorodności biologicznej dla rozwoju regionu i potrzeba jej ochrony dostrzeżone zostały w części diagnostycznej projektu RPO WO 2014-2020, zgodnie z którą „do najważniejszych, środowiskowych uwarunkowań rozwojowych województwa zaliczyć należy m.in. znaczną bioróżnorodność i zróżnicowanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych. Najcenniejsze obszary przyrodniczo-krajobrazowo-kulturowe stanowią nie tylko ważny element krajowego systemu ochrony przyrody, ale dzięki istniejącemu potencjałowi naturalnemu i kulturowemu stanowią poważny atut rozwoju gospodarczego regionu. Jednakże pomimo objęcia ochroną prawną ok. 30% powierzchni regionu odnotowywany jest ciągły spadek bioróżnorodności województwa, przejawiający się wysokim udziałem roślin naczyniowych, zbiorowisk roślinnych i fauny zagrożonych wyginięciem”.

Otmuchowsko-Nyski Obszar Chronionego Krajobrazu - fot. Mateush

³ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0289:0302:PL:PDF>

Ta trafna diagnoza nie znalazła niestety odzwierciedlenia w alokacji środków UE na priorytet inwestycyjny 6.4 *Ochrona i przywrócenie bioróżnorodności, ochrona i rekultywacja gleby oraz promowanie systemów ochrony ekosystemów w tym programu Natura 2000 oraz zielonej infrastruktury* – ma ona wynieść zaledwie 0,7% środków Programu. Z pewnością nie będzie to kwota wystarczająca na zadowalające wsparcie wszystkich typów projektów wymienionych w projekcie RPO WO tj.:

- budowa lub rozbudowa obiektów, wraz z infrastrukturą towarzyszącą, niezbędnych do realizacji zadań z zakresu ochrony bioróżnorodności, podniesienie standardu bazy technicznej i wyposażenia parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody;
- budowa, rozbudowa, modernizacja i doposażenie ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej;
- opracowanie planów/programów ochrony dla obszarów cennych przyrodniczo, inwentaryzacji przyrodniczej;
- ochrona ex situ gatunków zagrożonych;
- reintrodukcja gatunków zagrożonych;
- ochrona i odbudowa zdegradowanych i zagrożonych siedlisk przyrodniczych;
- przebudowa drzewostanów w kierunku zgodnym z typem siedliskowym lasu i roślinnością potencjalną;
- przywracanie właściwych stosunków wodnych siedlisk wodno-błotnych;
- prowadzenie kampanii informacyjno-edukacyjnych.

Z zadowoleniem należy przyjąć dostrzeżenie organizacji pozarządowych jako potencjalnych beneficjentów funduszy w ramach priorytetu inwestycyjnego 6.4, jak również umożliwienie realizacji kampanii edukacyjno-informacyjnych, które są niezbędne dla zapewnienia trwałego efektu ekologicznego działań z zakresu czynnej ochrony przyrody. Aby jednak środki te mogły być efektywnie wykorzystane, należy zwrócić uwagę na konieczność zapewnienia odpowiednich warunków wdrażania tego typu projektów, co omówiono w dalszej części stanowiska.

Rezerwat przyrody Dębina, gmina Grodków, województwo Opolskie - fot. TomaszG

Na *indyktywnej liście przedsięwzięć priorytetowych* (załącznik do projektu RPO) pojawił się tylko jeden projekt, którego nazwa odwołuje się do ochrony przyrody – jest to *Ograniczenie antropopresji na różnorodność biologiczną, dziedzictwo kulturowe i historyczne – zrównoważony rozwój obszaru Gór Opawskich i Bramy Morawskiej* o szacowanej wartości 7,5 mln euro. Jeśli faktycznie będzie on realizowany, powinien zakładać udział organizacji pozarządowych w realizacji projektu jako równorzędnych partnerów. Formuła projektów indywidualnych nie powinna być nadużywana, tak aby nie ograniczać nadmiernie alokacji przeznaczonej na konkursy w ramach RPO.

4. Gospodarka wodno-ściekowa, gospodarka odpadami

W ramach RPO WO 2014-2020 przewiduje się kontynuację finansowania rozbudowy infrastruktury wodno-kanalizacyjnej wraz z oczyszczalniami ścieków. Wsparcie to powinno uwzględniać najbardziej efektywne ekonomicznie i środowiskowo rozwiązania, dostosowane do specyfiki danego obszaru. Przykładowo, w słabo zaludnionych miejscach bardziej opłacalne niż rozbudowa sieci kanalizacyjnej może być wsparcie dla budowy przydomowych oczyszczalni ścieków. W kryteriach wyboru projektów warto ponadto przyznać dodatkowe punkty projektom realizowanym na szczególnie wrażliwych środowiskowo obszarach, takich jak obszary Natura 2000.

W zakresie gospodarki odpadami, zgodnie z zapisami dokumentów unijnych i krajowych, przy wykorzystaniu środków unijnych przestrzegana powinna być hierarchia postępowania z odpadami, gdzie na pierwszy plan wysuwa się zapobieganie powstawaniu odpadów, ich ponowne wykorzystanie i przygotowanie do recyklingu. Obecny projekt RPO WO 2014-2020 wydaje się w zadowalający sposób wychodzić naprzeciw tym zasadom, podkreślając pierwszoplanowe znaczenie selektywnej zbiórki odpadów i potrzebę budowania „społeczeństwa recyklingu”. Hierarchia postępowania z odpadami musi jednak znaleźć odzwierciedlenie nie tylko w tekście RPO, ale na etapie wdrażania Programu i realizacji poszczególnych projektów.

Błękitna Zatoka na Jeziorze Nyskim - fot. Stok

Środki Programu muszą pomóc sprostać wyzwaniom związanym z niedawnymi zmianami legislacyjnymi w zakresie gospodarki odpadami i tworzeniem aktualnie nowym systemem zbiórki odpadów komunalnych. Nadal istnieje potrzeba przeznaczenia środków w ramach RPO na rekultywację zamykanych składowisk odpadów, jak również dzikich wysypisk. Nie sposób również nie wspomnieć w tym miejscu o kluczowej roli edukacji ekologicznej – bez kształtowania odpowiednich nawyków społeczeństwa nie ma szans na zmniejszenie ilości powstających odpadów czy znaczące podniesienie poziomu recyklingu.

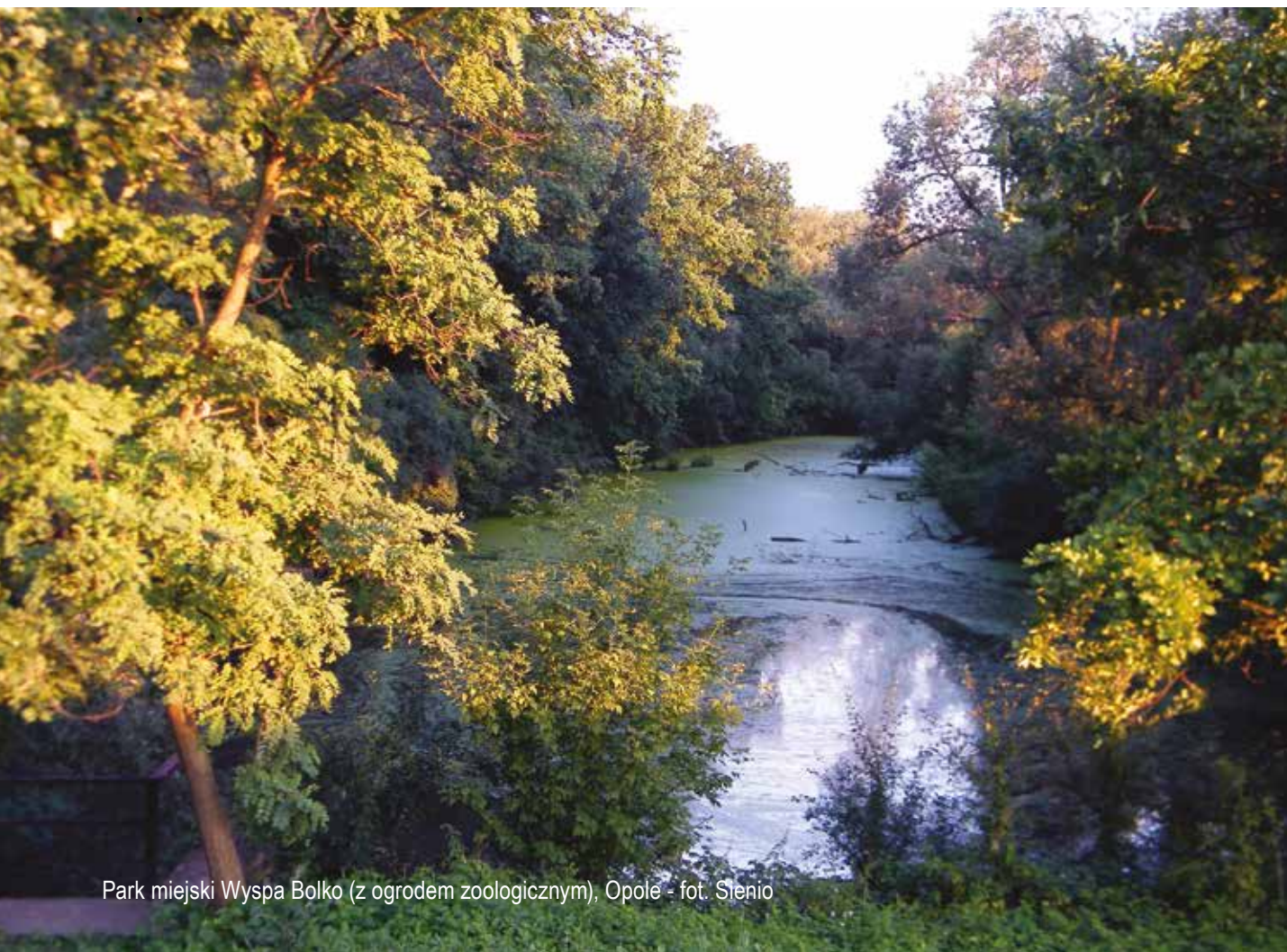
5. Zrównoważony transport

Podobnie jak w okresie 2007-2013, projekt nowego RPO WO koncentruje się na wsparciu infrastruktury transportu drogowego, przy marginalnym potraktowaniu pozostałych gałęzi transportu. Prowadzić to będzie do pogłębienia dominacji samochodu jako środka transportu zarówno pasażerów, jak i towarów, ze wszystkimi tego konsekwencjami dla środowiska i społeczności regionu (zanieczyszczenie powietrza, hałas, kongestia, wypadki drogowe, szybsza degradacja istniejących dróg). RPO WO 2014-2020 powinien w większym stopniu uwzględnić potrzebę budowy zrównoważonego systemu transportu na Opolszczyźnie i odwrócenia obecnego trendu, jakim jest coraz niższy udział i słabsza pozycja transportu zbiorowego.

Na poparcie zasługuje natomiast propozycja uwzględnienia w RPO WO nie tylko zakupu nowego taboru na potrzeby przewozów kolejowych, ale także inwestycji z zakresu przebudowy i remontu linii kolejowych o znaczeniu regionalnym. Jak pokazują doświadczenia województw, które zdecydowały się na tego typu projekty już w okresie 2007-2013 (m.in. województwa: wielkopolskie, pomorskie), inwestycje takie pozwalają na istotną poprawę oferty dla pasażera przy stosunkowo niewielkich nakładach.

Na poparcie zasługują także zawarte w projekcie RPO WO propozycje dotyczące wsparcia transportu miejskiego i zrównoważonej mobilności miejskiej. Jednocześnie, działania te nie powinny odbywać się kosztem innych kluczowych obszarów związanych z budową gospodarki niskoemisyjnej, takich jak odnawialne źródła energii i poprawa efektywności energetycznej.

Działania dotyczące infrastruktury czy zakupu nowego taboru powinny być „obudowane” przez szereg działań miękkich, podnoszących atrakcyjność transportu publicznego jako alternatywy dla samochodu. Do działań takich można zaliczyć:

Park miejski Wyspa Bolko (z ogrodem zoologicznym), Opole - fot. Stenio

- budowę i przebudowę węzłów przesiadkowych oraz infrastruktury transportu publicznego,
- wdrażanie systemów zarządzania transportem publicznym,
- budowę parkingów „parkuj i jedź” oraz parkingów rowerowych,
- ograniczenie i uspokojenie ruchu samochodowego w centrach miast,
- wdrażanie inteligentnych systemy transportowych (ITS).

Warto podkreślić, że katalog takich działań towarzyszących znalazł się w przedstawionym projekcie RPO WO 2014-2020. Należy zadbać więc o ich faktyczną realizację na etapie wdrażania Programu. Tylko w ten sposób inwestycje w transport miejski przyczynią się do ograniczenia emisji CO₂ i innych zanieczyszczeń powietrza, pozwalając równocześnie na poprawę jakości życia w miastach i ich obszarach funkcjonalnych. Dalszego rozwinięcia wymaga natomiast wsparcie dla ruchu rowerowego – wzrost jego udziału powinien być jednym z wskaźników rezultatu strategicznego.

6. Środki i działania dostępne dla organizacji pozarządowych

Organizacje pozarządowe powinny być traktowane jako równoprawny beneficjent funduszy europejskich w ramach RPO WO 2014-2020. NGO posiadają unikalną wiedzę i doświadczenie w obszarach takich jak ochrona przyrody czy edukacja ekologiczna. Niestety, niedostateczna możliwość finansowania kosztów zarządzania projektami często jest barierą uniemożliwiającą aplikowanie o środki. Nie należy zapominać, że mimo zaangażowania wolontariuszy i braku nastawienia na zysk, organizacje pozarządowe ponoszą pełną gamę kosztów administracyjnych związanych z realizacją projektów europejskich, począwszy od tak podstawowych jak koszty księgowości czy wynajmu biura.

Spośród kluczowych rozwiązań o charakterze finansowym dla organizacji pozarządowych jako beneficjentów środków europejskich, które powinny zostać wprowadzone w ramach RPO WP 2014-2020 należy wymienić:

- umożliwienie prefinansowania (zaliczkowania) projektów,
- zapewnienie systemowego (niemal automatycznego) dofinansowania wkładu własnego ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- dopuszczanie większej różnorodności źródeł i form zapewnienia wkładu własnego do projektów,
- unikanie poddawania organizacji pozarządowych bardziej rygorystycznym wymogom formalnym niż tym, które dotyczą pozostałych beneficjentów Programu (np. konieczność przedstawiania różnego typu zaświadczeń),
- zapewnienie bezpłatnego i łatwo dostępnego doradztwa w przygotowaniu i rozliczaniu projektów, w tym umożliwienie wstępnej konsultacji przygotowujących wniosków o płatność,
- szybsze rozliczanie projektów, co pozwoli uniknąć trudności z utrzymaniem płynności finansowej przez organizacje pozarządowe.

Nabory wniosków powinny być każdorazowo poprzedzone szkoleniami dla beneficjentów zapewnianymi przez właściwe instytucje. Szkolenia powinny objąć przygotowanie, realizację i rozliczanie projektów. Istotną kwestią jest ponadto zapewnienie jawności i obiektywności procedur konkursowych, w tym publikację wyników oceny formalnej i merytorycznej wraz ze szczegółową punktacją. Uwagi ekspertów ze wszystkich etapów oceny: formalnej, merytorycznej I i II stopnia powinny być przekazywane beneficjentom. Wymogi przejrzystości muszą dotyczyć w równym stopniu naboru ekspertów oceniających wnioski o dofinansowanie – procedura naboru powinna być otwarta i oparta o jasne kryteria.

Korzystną formą realizacji projektów może być partnerstwo kilku organizacji pozarządowych, między organizacją pozarządową a JST, czy też między organizacją pozarządową a jednostką B+R – konieczna jest aktywna postawa wszystkich stron, aby częściej dochodziło ono do skutku. Zachętą do takich działań może być zapewnienie dodatkowych punktów dla projektów realizowanych w partnerstwie w ramach procedur konkursowych. Warto wspomnieć w tym miejscu o kluczowej roli Pełnomocnika ds. Organizacji Pozarządowych, funkcjonującego w strukturach Urzędu Marszałkowskiego, w facylitacji tego typu partnerstwa.

7. Podsumowanie

Projekt RPO WO 2014-2020 zawiera szereg cennych zapisów i deklaracji dotyczących zrównoważonego rozwoju, które jednak w niezadowalającym stopniu przekładają się na propozycję podziału środków unijnych pomiędzy poszczególne obszary tematyczne. Znaczącego dopracowania wymaga ponadto szereg kluczowych kwestii związanych z wdrażaniem projektów, co umożliwi szerokiemu gronu beneficjentów realizację ważnych działań przyczyniających się do realizacji zasady zrównoważonego rozwoju regionu.

Kwestią szczególnej wagi jest korekta podziału alokacji środków przeznaczonych na poszczególne priorytety inwestycyjne w ramach Programu. W szczególności, konieczne wydaje się:

- przesunięcie części środków przeznaczonych na transport drogowy na bardziej przyjazne środowisku formy transportu (w tym kolejowy i rowerowy),
- zwiększenie alokacji środków przeznaczonych na działania w zakresie poprawy efektywności energetycznej i odnawialne źródła energii,
- zwiększenie alokacji środków przeznaczonych na ochronę bioróżnorodności i edukację ekologiczną.

Równie istotne jest zapewnienie, że z dostępnych środków będzie mogło korzystać szerokie grono beneficjentów, bez nadmierne- go uprzywilejowania instytucji samorządowych. Dotyczy to m.in. poprawy efektywności energetycznej w budynkach mieszkalnych czy projektów z zakresu ochrony przyrody i edukacji ekologicznej realizowanych przez organizacje pozarządowe. Dostępność środków zależy nie tylko od zarezerwowanej alokacji, ale także od warunków finansowania, realizacji i rozliczania projektów.

Zawarte w niniejszym stanowisku rekomendacje stanowią punkt wyjścia do dalszej dyskusji nad kształtem RPO WP 2014-2020. Liczymy na możliwość aktywnego włączenia pozarządowych organizacji ekologicznych w prace nad ostateczną wersją Programu oraz dokumentami pomocniczymi, jak również udziału w pracach Komitetu Monitorującego wdrażanie przedmiotowego Programu.

Lista organizacji popierających stanowisko:

1. Andrzej Jaworowicz, Sekretarz, Klub Ochrony Środowiska Śląska Opolskiego, ul. Katowicka 50 lok. 36, 45-061 Opole
2. Daniel Podobiński, Partnerstwo Borów Niemodlińskich, ul. Bohaterów Powstań Śląskich 34, 49-100 Niemodlin
3. Grzegorz Szoltyś, Prezes Zarządu, Stowarzyszenie na rzecz Trwałego i Zrównoważonego Rozwoju Zielona Ziemia, ul. Daszyńskiego 6, 46-060 Prószków
4. Ariadna Lupul-Nawrocka, Prezes Zarządu, Fundacja H2O, ul. Wandy 2/5, 45-711 Opole
5. Magdalena Dul-Komosińska, Dyrektor Naczelny Zarządu, Fundacja WWF Polska, ul. Wiśniowa 38, 02-520 Warszawa
6. Marcin Stoczkiewicz, Członek Zarządu, Fundacja ClientEarth Poland, Al. Ujazdowskie 39/4, 00-540 Warszawa
7. Robert Cyglicki, Dyrektor Programowy, Fundacja Greenpeace Polska, ul. Lirowa 13, 02-387 Warszawa
8. Radosław Ślusarczyk, Prezes, Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot, ul. Jasna 17, 43-360 Bystra
9. Radosław Gawlik, Prezes Zarządu, Stowarzyszenie Ekologiczne EKO-UNIA, ul. Białokörnica 26, 50-134 Wrocław
10. Dominik Sudół, Członek Zarządu, Stowarzyszenie Eko-Inicjatywa, ul. Miłosna 1 82 -500 Kwidzyn
11. Katarzyna Ruszała, Prezeska Zarządu, Stowarzyszenie EKOSKOP, ul. Strzelnicza 15/9, 35-103 Rzeszów
12. Jacek Engel, Prezes Zarządu, Fundacja Greenmind, ul. Kaleńska 7/33, 04-367 Warszawa
13. Tomasz Włoszczowski, Prezes Zarządu, Społeczny Instytut Ekologiczny, ul. Raszyńska 32/44, 02-026 Warszawa
14. Zbigniew Szcześniak, Prezes Zarządu, Stowarzyszenie Tilia, ul. Przysiecka 13, 87-100 Toruń
15. Piotr Znaniecki, Prezes Zarządu, Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju „Agro-group”, ul. Ciepła 19a, 15-472 Białystok
16. Krzysztof Smolnicki, Prezes Zarządu, Fundacja Ekorozwoju FER, ul. Białokörnica 26, 50-132 Wrocław
17. Krzysztof Gorczyca, Prezes Zarządu, Towarzystwo dla Natury i Człowieka, ul. Głęboka 8a, 20-612 Lublin
18. Jakub Szumin, Prezes Zarządu, Federacja Zielonych Gaja, ul. 5 Lipca 45, 70-374 Szczecin
19. Karolina Baranowska, Wiceprezeska Zarządu, Stowarzyszenie Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła”, ul. Zielona 27, 90-602 Łódź
20. Joanna Furmaga, Prezeska Zarządu, Związek Stowarzyszeń 'Polska Zielona Sieć', ul. Sławkowska 12, 31-014 Kraków

Opole-Kraków, grudzień 2013

Opracowanie: Przemysław Kalinka

Korekta i redakcja: Anna Krawczyk

Copyright © Polska Zielona Sieć 2013

Cytowanie oraz wykorzystanie danych empirycznych jest dozwolone za podaniem źródła.

Niniejsza publikacja została wydana na papierze ekologicznym Cyclus Print, wyprodukowanym w 100% z makulatury, bez użycia chloru ani innych szkodliwych chemikaliów wybielających, z dbałością o niskie zużycie wody.

skład i druk: Wydawnictwo MIP Proxima Corp, Kraków, grudzień 2013

Nakład: 50 egz.

Związek Stowarzyszeń **Polska Zielona Sieć**

jest ogólnopolską organizacją pożytku publicznego
zrzeszającą organizacje ekologiczne działające w największych miastach Polski.

Naszym celem jest rozwój w zgodzie z naturą.
Budujemy obywatelskie poparcie dla zrównoważonego rozwoju.

Tworzymy mechanizmy społecznej kontroli wydatkowania publicznych funduszy.
Monitorujemy wydatkowanie funduszy europejskich pod kątem oddziaływania na środowisko i rozwój poszczególnych sektorów gospodarki - transportu, energetyki, gospodarki odpadami, gospodarki wodnej.

Promujemy odpowiedzialne zachowania konsumenckie poprzez zwiększenie wpływu konsumentów na jakość produktów oraz politykę globalnych korporacji.

Wspieramy zrównoważony rozwój krajów Globalnego Południa oraz społeczeństwo obywatelskie w Europie Wschodniej.

Aktywnie działamy dla Natury, Człowieka i Rozwoju.

Główne programy Polskiej Zielonej Sieci to:

Kampania Kupuj odpowiedzialnie! www.ekonsument.pl

Akcja dla Globalnego Południa www.globalnepoludnie.pl

Program Dla klimatu www.dlaklimatu.pl

Fundusze dla zrównoważonego rozwoju www.ekoprojekty.pl

Zielone partnerstwo w Europie Wschodniej www.zielonasiec.pl

Wiele z naszych działań opiera się na aktywności organizacji regionalnych, które wspierają inicjatywy obywatelskie na rzecz ochrony środowiska. Współpracujemy również z organizacjami krajowymi i międzynarodowymi.

Organizacje członkowskie PZS:

- Federacja Zielonych „Gaja” / Szczecin
- Fundacja Biblioteka Ekologiczna / Poznań
- Fundacja Ekorozwoju / Wrocław
- Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła” / Łódź
- Społeczny Instytut Ekologiczny / Warszawa
- Stowarzyszenie „Ekoskop” / Rzeszów
- Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne Klub Gaja / Bielsko-Biała/Wilkowice
- Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju „Agro-Group” / Białystok
- Stowarzyszenie Eko-Inicjatywa/ Kwidzyn
- Stowarzyszenie „Tilia”/ Toruń
- Towarzystwo dla Natury i Człowieka / Lublin

Polska Zielona Sieć jest członkiem międzynarodowych sieci NGOs:

CEE Bankwatch Network, SFTEAM, Clean Clothes Campaign.

jak również krajowych sieci organizacji pozarządowych:

OFOP, Grupy Zagranica, Koalicji Sprawiedliwego Handlu, Koalicji Klimatycznej, Koalicji Polskich POE na rzecz Funduszy UE oraz Koalicji Clean Clothes Polska.

Więcej informacji na: www.zielonasiec.pl

ul. Sławkowska 12, 31-014 Kraków
tel./fax: +48 12 431 28 08
e-mail: info@zielonasiec.pl